

Ἡ ἐλιά

Ἡ ἑλληνικὴ ἐλαιοπαραγωγή, ποὺ ἀπὸ τὸ περασμένο καλοκαίρι φαινόταν ἐξαιρετικὴ, ὠφελήθηκε καὶ ἀπὸ τὶς βροχὲς τῶν τελευταίων δύο μηνῶν τόσο πολὺ, ὥστε νὰ θεωρῆται τώρα πλέον βέβαιο, ὅτι ἡ ἐσοδεῖα τοῦ λαδιοῦ δὲν θὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τοὺς 150.000 τόννους. Τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ μᾶς χαροποιῇ ἰδιαιτέρως, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ εὐτυχία ποὺ πρόκειται νὰ φέρῃ στοὺς γεωργοὺς τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν κέντρων τῆς χώρας, ποὺ τόσο πολὺ ἐδοκιμάσθησαν πέρησι, θὰ αὐξήσῃ σημαν-

τικώτατα καὶ τὸ γενικὸ γεωργικὸ μας εἰσόδημα.

Μολονότι ἡ ἐλαιοπαραγωγή, σὲ ὅλες τὶς μεσογειακὲς ζῶνες, φαίνεται ἐξ ἴσου περίπου μὲ τὴν ἰδικήν μας πλούσια, οἱ τιμὲς, ὡς τὴν ὥρα, κρατοῦνται σχετικῶς καλὰ, τόσο, ὥστε νὰ θεωρῆται βέβαιο, ὅτι δὲν ἔχουμε νὰ φοβηθοῦμε μήπως ἡ χαλάρωση προχωρήσῃ τόσο πολὺ, ὥστε νὰ ἐξατμισθῇ ἡ εὐλογία τῆς καλῆς ἐσοδεῖας. Μὲ τὶς σημερινὲς τιμὲς, ποὺ καθ' ὅλα φαίνονται σταθερές, καὶ θὰ διατηρηθοῦν, ἐπειδὴ περί-

ου με την κρίση, δεν έχουν απομείνει αποθέματα, ή αξία της ελληνικής παραγωγής του λαδιού, θά φθάση τὰ 6 εκ. λίρες. Αν τώρα λογαριάσουμε πώς τὰ δύο τρίτα αὐτῆς τῆς παραγωγῆς θά τὰ καταναλώση ὁ Τόπος, πάλι ἕνα ποσὸ δύο δισεκατομμύρια δραχμές, ἐπάνω-κάτω, θά ἔχουμε ἀπὸ τὸ περίσσευμα πού θά διατεθῆ στὸ ἐξωτερικόν. Ἡ αξία τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς στὴν Κρήτη μόνο, ὑπολογίζεται πὼς θά φτάση τὰ 1000 ἑκατομμύρια δραχμές.

Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ἐλιά, τὸ πλεόν ἀνέξοδο καὶ τὸ πλεόν προκομμένο δένδρο αὐτοῦ τοῦ τόπου, πού σκαρφαλώνει ὡς τὰ 700 μέτρα, στοὺς κρημνοὺς καὶ στὰ φαράγγια τῶν βουνῶν μας, σὰ νὰ νοιάζεται μοναχὸ του, νὰ κάνη τόπο στίς ἄλλες, τίς πιὸ πλούσιες καὶ πιὸ ἀπαιτητικὲς καλλιέργειες, ἢ λιτὴ καὶ σεμνὴ ἐλιά, πού δὲν κουράζεται νὰ δουλεύη συνεχῶς, ἐπὶ αἰῶνες καὶ νὰ ὑπηρετῆ πάππους καὶ πατέρες καὶ γιουὺς κι ἐγγόνια, μετὴν ἴδια πάντα ἀφοσίωση καὶ στοργή, θά μᾶς δώση φέτο, ἔπειτα ἀπὸ τὰ σιτάρια καὶ τὰ καπνά, τὸ μεγαλεῖτερο μέρος τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος. Εἶναι ἕνα πρᾶγμα τοῦτο, πού δὲν τὸ παίρνει κανεὶς στὰ σοβαρά, δὲν τὸ ἐπαιρνε τουλάχιστο τὸν τελευταῖο καιρὸ. Δὲν πάει πολὺς καιρὸς, ἀπὸ τότε, πού, σκοτισμένοι ἀπὸ τὴν κρίση πού ἔρριξε χαμηλὰ τίς τιμὲς τοῦ λαδιού, οἱ γεωργοί, σὲ μερικὲς περιφέρειες ἐξερριζώσαν τὰ ἐλαιόδενδρα γιὰ νὰ ξυλευῶνται ἢ γιὰ ν' ἀνοίξουν τόπο γιὰ νὰ φυτέψουν ἀμπέλια. Αὐτὸ δὲ γίνεται τώρα, εὐτυχῶς καὶ φυσικά, δὲν πρέπει νὰ γίνεται καθόλου. Ἀπὸ περιοδικὲς κρίσεις δὲν εἶναι τελείως ἀσφαλισμένο κανένα προϊόν. Ἀλλοίμονο ὅμως σ' ἐκεῖνον τὸν γεωργό, πού θά καταδικάσῃ μιὰ καλλιέργεια μετὴν πρώτη κρίση πού θά τύχῃ ν' ἀντικρύσῃ. Ἡ κρίση εἶναι κάτι πού θά περάσῃ, εἶναι κάτι πρόσκαιρο καὶ ἔκτακτο, πού θά ἦταν ἀληθινὴ καταστροφὴ τὸ νὰ κανονίζῃ αὐτὴ ἂν θά καλλιεργούμε τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο εἶδος. Τὴν πολιτικὴν τοῦ γεωργοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὴν κανονίζουσι τὰ πρόσκαιρα, ἀλλὰ τὰ σταθερὰ στοιχεῖα, πού δίνει ἡ φύση, τὸ κλίμα καὶ ἡ πείρα. Ἡ ἐλιά εἶναι σ' αὐτὸ τὸν Τόπο τόσο παλιά, ὅσο καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς γῆς. Ξεβγαίνει ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ μπερδεύεται μετὰ τοὺς μύθους καὶ μετὰ τοὺς θεοὺς, ἢ παράδοσός της. Καλὰ-καλὰ δὲν ξέρουμε, ἂν ἐμεῖς ἢ φυλὴ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἱστορίαν τῶν τριάντα αἰώνων, εἴμαστε παλαιότεροι σ' αὐτὴ τὴν γῆ ἢ αὐτὴ.

Τὸ εἰσόδημα πού θά μᾶς δώση φέτο, ἡ ἐλιά, ἢ εὐτυχία καὶ ἢ θαλπωρὴ πού θά γεμίσῃ ἀπὸ τὸν εὐλογημένο της καρπὸ τὰ σπίτια στὴν Κρήτη, στὸ Μωριά,

στὰ νησιά μας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου, στὸ Πήλιο καὶ στὴν Σπερεά, εἶναι ἀληθινὰ μεγάλο. Ὅμως θά ἤμπορούσε νὰ εἶναι ἀκόμα μεγαλεῖτερο, πολὺ-πολὺ μεγαλεῖτερο. Εἶπαμε πὼς αὐτὴ τὴ στιγμὴ λογαριάζουμε καὶ ξέρουμε πὼς τὰ λιοστάσια τῆς Ἑλλάδος θά μᾶς δώσουν περισσότερο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ἑκατομμύρια δραχμές καὶ αὐτὸς ὁ λογαριασμὸς μᾶς κάνει νὰ ἐνθουσιαζόμεσθε. Ὅμως αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμὸς, αὐτὴ ἡ χαρὰ, δὲν θά ἦταν δύσκολο καθόλου νὰ γυρίσῃ σὲ λύπη, ἂν ἐλογαριάζαμε πόσα περισσότερα θά μπορούσαμε νὰ ἔχουμε, ἂν ἡ στοργὴ καὶ ἡ φροντίδα μας γιὰ τὴν ἐλιά ἦταν περισσότερη. Πόσα; Αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκόλο ν' ἀποφασίσῃ νὰ τὸ πῆ κανεὶς. Ὅχι: γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ γιὰ τὴν ἐξάφνισεν ὄλους ὁ ἀριθμὸς, πού θά ἐλέγαμε, κι ἂς ἦταν καὶ πολὺ κατώτερος ἐκείνου πού πραγματικὰ θά μπορούσαμε νὰ ἔχουμε. Πρῶτα-πρῶτα δὲν ἐγίνε ἀκόμα καμμιά θετικὴ ἐργασία, γιὰ νὰ ξέρουμε, μετὰ κάποια θεβαιότητα, τὸ τί ἀντιπροσωπεύει ὁ θησαυρὸς τῆς ἐλιάς. Εἶναι 80, ἢ 100 ἑκατομμύρια ἢ περισσότερα, τὰ ἐλαιόδενδρα στὴν Ἑλλάδα; Κανεὶς δὲν εἶναι σὲ θέσιν ν' ἀπαντήσῃ μετὰ θεβαιότητα σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Ὅπως δὲν εἶναι κανεὶς σὲ θέσιν νὰ πῆ, ὅχι θέβαια τὸ τί δίνει σήμερα σὲ εἰσόδημα, ἀλλὰ τὸ τί θά μπορούσε νὰ δώσῃ κατὰ μέσον ὄρον, ἕνα δένδρο. Γιὰ τὴν θέβαιαν δὲν θά βρεθῆ οὔτε ἕνας ἄνθρωπος πού νὰ ὑποστηρίξῃ στὰ σοβαρά, ὅτι ἐκάμαμε στὴν Ἑλλάδα τίποτε γιὰ νὰ ἐκμεταλλευθούμε συστηματικὰ τὸν θησαυρὸν αὐτὸν τῆς ἐλιάς. Τὸ πὼς ὑπάρχουν μερικὰ μεγάλα λιοστάσια, πού λίγο πολὺ τὰ περιποιούνται οἱ ἰδιοκτῆτες, τὸ πὼς σὲ ὠρισμένες περιφέρειες τίς ἔχουν τίς ἐλιὰς πεζουλωμένες, γιὰ νὰ συγκρατοῦν νερὸ καὶ τὸ ὅτι γίνονται ὀργώματα καὶ σκαλίσματα κι ὅχι παντοῦ θέβαια, δὲν ἀλλάζει καθόλου τὴ γενικὴ εἰκόνα γιὰ τὴν κατάστασιν, ὅπου βρίσκεται ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλιάς στὸν τόπο μας καὶ πού εἶναι ὀλωσδιόλου πρωτόγονη. Τώρα ποιά βελτίωση μπορούσαμε νὰ ἔχουμε στὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐλιάς, βγαίνει καθαρὰ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν δοκιμῶν βελτιωμένης καλλιέργειας τῆς ἐλιάς, πού ἐγίναν καὶ στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴν Πελοπόννησον (Πάτρα, Καλάμαι, Σπάρτη), στὸ Πήλιο καὶ στὴ Μυτιλήνη. Δὲ θά περιγράψουμε λεπτομερῶς ἐδῶ πὼς ἐγίναν αὐτὲς οἱ δοκιμὲς. Θά ποῦμε μόνον γενικά, πὼς τὸ συμπέρασμα πού βγαίνει ἀπὸ αὐτὰ τὰ πειράματα εἶναι ὅτι μετὰ μιὰ συστηματικώτερη περιποίησιν τῆς ἐλιάς, δηλαδὴ μετὰ καλλίτερην κατεργασίαν τοῦ ἐδάφους, κανονικὰ ὀργώματα ἢ σκαψί-

ματα και ξελακκώματα, με την καλή συντήρηση των πεζουλιών, όπου υπάρχουν, για την συγκράτηση περισσότερης υγρασίας στις ρίζες των δένδρων, με το συστηματικό πεζούλωμα, όπου δεν υπάρχει, μαζί με την επέκταση της καλλιεργείας θίκου είτε άλλου ψυχανθούς, κάτω από τα ελαιόδενδρα και με μεθοδικό κλάδεμα των ελαιοδένδρων, σε τρόπο που να ρυθμίζεται κανονικά ή καρποφορία και συγχρόνως με πιο επίμονη όμαδική καταπολέμηση του δάκου και των άλλων ασθeneιών της έλιάς ήμπορούμε, χωρίς καμιά υπερβολή, με τον πιο συντηρητικό ύπολογισμό, να αυξήσουμε στο διπλάσιο του κανονικού μέσου όρου το εισόδημα που έχουμε σήμερα από τις καλές χρονιές και να περιορίσουμε πολύ την πτώση που έχει το εισόδημα αυτό, τις χρονιές της μισολαδιάς. Δηλαδή, εάν τώρα, το χρόνο της μισολαδιάς το εισόδημα από την έλιά δε φθάνει τα 20% του εισοδήματος της χρονιάς της λαδιάς, με το σύστημα περιποιήσεως της έλιάς, που εξηγήσαμε παραπάνω, μπορούμε να φτάσουμε σε σωστή μισολαδιά, δηλαδή να έχουμε τις χρονιές των περιωρισμένων έσοδών, το μισό τουλάχιστον του εισοδήματος των καλών. Όλα αυτά, με λίγα λόγια, σημαίνουν περισσότερο από διπλασιασμό σταθερό και μόνιμο της αξίας της ελαιοπαραγωγής μας, που πάει να πη διπλάσια κέρδη των γεωργών από τις έλιές τους. Λέμε τουλάχιστο διπλασιασμό, για να μη πη κανένας πώς είμαστε υπερβολικοί. Στην πραγματικότητα τα πράγματα δικαιολογούν πολλή περισσότερη αισιοδοξία. Γιατί με τα κλαδεύματα, που θαυμάσια θα ρυθμίζουν την καρποφορία και θα την μοιράζουν σε δυο χρόνια, με τα καλά σκαψίματα και όργώματα, που θα εξαοφελίσουν στα δένδρα την υγρασία που έχουν ανάγκη και με τη συστηματική χλωρή λίπανση, που θα δώσει πίσω στο δένδρο έτοιμα τα θρεπτικά συστατικά που εξέδωσε για να καρποφορήση τον προηγούμενο χρόνο, ή καρποφορία θα γίνεται κάθε χρόνο (τον πρώτο περισσότερο και τον δεύτερο λιγώτερο). Και δε θα γίνεται πια αυτό που γίνεται σε πολλές περιφέρειες, όπου η έλιά, αφού έδωκε πλούσιο εισόδημα, ένα χρόνο, θα κانه τρία και τέσσερα και πέντε κάποτε χρόνια για να μπορέση να ξανακαρποφορήση καλά. Και η εξέγηση αυτού του φαινομένου είναι απλή. Η έλιά, όσο κι αν την είπαμε λιτή, πριν γίνει ικανή να θρέψη καρπό, πρέπει να ζήση ή ίδια, τα κλαδιά και τα φύλλα της, να στέκεται καλά μοναχή της. Αυτό το πράγμα, που για όλα τα είδη των καλλιεργειών βλέπουμε πόσο είναι αδύνα-

το, χωρίς περιποιήσεις, χωρίς βοήθεια απ' έξω, χωρίς λίπανση, γίνεται πολύ πιο αδύνατο για την έλιά, που όχι με τα χρόνια, αλλά με τους αιώνες στέκει και άντλει την τροφή της από τον ίδιο τόπο και φυσικό είναι να το έξαντλή το χώμα όπου είναι φυτωμένη, ώστε να μη μπορή να μαζεύη παρά στις δύο ή στις τρεις, κάποτε και στις πέντε χρονιές τα θρεπτικά ύλικά, που θα της φτάσουν για να καρποφορήση και να βγάλη πέρα την καρποφορία της. Αυτό το πράγμα το βλέπει όποιος έχει μάτια και νου και μόνο από το γεγονός, ότι ενώ την άνοιξη οι έλιές άνθουν καταπληκτικά, δεν κατορθώνουν ούτε τα άνθη τους να κρατήσουν, πολύ ολιγώτερο να δέσουν καρπό. Για όλα αυτά και αν ακόμα στοχαστή κανείς, κοντά στ' άλλα και στο πώς η έλιά, κατά το πλείστον σκεπάζει τις λεπτόγειες πλαγιές και τους πετρώδεις λόφους του τόπου μας, όπου, φυσικό είναι οι θρεπτικές ουσίες να είναι πολύ λίγες, μπορεί εύκολα να νοιώση την αξία της καλλιέργειας που τους χρειάζεται.

Αϊτά, σχετικά το τί μπορεί να γίνει με την περισσότερη περιποίηση και με την καλύτερη καλλιέργεια των ελαιοδένδρων που έχουμε σήμερα. Άλλά μόνο με αυτές τις βελτιώσεις δεν τελειώνουμε με την έλιά, στην Ελλάδα. Γιατί αν είναι θέβαιο πώς εύκολώτατα μπορεί να διπλασιασθή ή απόδοση των έλιών που καλλιεργούμε σήμερα, άλλο τόσο θέβαιο είναι, πώς έλιά πολλή χωρεί ακόμα στην Ελλάδα. Έπειτα οι στατιστικές θεβαιώνουν, πώς όσα είναι τα ήμερα ελαιοδένδρα που έκμεταλλεύομεθα, άλλες τόσες περίπου είναι κι οι άγριλιές, που δε δίνουν καρπό. Άλήθεια είτε όχι αυτό το στοιχείο, δεν έχει τόση σημασία, όση έχει το άδιαφιλονείκητο γεγονός, ότι, είτε μπολιάζοντας τις άγριλιές που υπάρχουν στην τόπου, είτε φυτεύοντας νέες έλιές, στις ίδιες φτωχές και τειρώδεις πλαγιές, που δεν προσφέρονται για καμιά άλλη καλλιέργεια, μπορούμε, ασφαλώς, να αποκτήσουμε με τον καιρό άλλα τόσα και περισσότερα ακόμη ήμερα ελαιοδένδρα από κείνο που έχουμε. Τουτό θα είναι μια δουλειά, που δε θ' αποδώση στους σημερινούς, ούτε και στα παιδιά τους, αλλά στα έγγόνια τους. Άλλά και σήμερα, όταν τρυγάμε τις έλιές δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι πάπποι και πρόππαποι και πρόγονοι πολλοί, πιο μακρνοι ακόμη, τις έχουν φυτέψει αυτές τις έλιές, ότι εκείνοι ίδρωσαν μονάχα, χωρίς να γευτούν τον καρπό τους, για να τις έχουμε έμεις και πώς αυτό που έκαμαν εκείνοι για μας, έχουμε κι έμεις χρέος να το κάμουμε γι' αυτούς

πού ἔργονται κατόπιν, μὴ ξεχνώντας, ὅ-
τι ἱερώτερη καὶ ἀξία ἀνωτέρων ἀνθρώ-
πων δουλειὰ δὲν εἶναι παρὰ ἐκείνη, πού
ἀπ' αὐτὴν δὲν περιμένουνε νὰ ἔχουμε
οἱ ἴδιοι ὄφελος. Μιά τέτοια δουλειὰ ἀ-
σφαλῶς θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν κατευθύνῃ τὸ
Κράτος. Νὰ δώσῃ αὐτὸ τὴν πνοὴ καὶ τὸν
τόνο καὶ τὸν ἐνθουσιασμό. Ἐδῶ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ μῆ μὲρὸς ἓνα μακροχρόνιο
σχέδιο. Ἐνα πρόγραμμα πρῶτα-πρῶτα
συστηματικοῦ ἐμβολιασμοῦ τῶν ἀγριε-
λιῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς θὰ ἔμπαιναν οἱ γε-
ωργικὲς ὑπηρεσίαι καὶ οἱ γεωπόνοι,
φυσικά, πρῶτοι καὶ ἔπειτα οἱ δασκάλοι.
Λίγα πρόχειρα μαθήματα, πού εὐκόλα
θὰ τὰ κάνανε σὲ μέρες σχολῆς, θὰ ἔ-
φταναν νὰ μάθουν οἱ χωρικοὶ καὶ πρὸ
πάντων οἱ νέοι, πού θὰ ἐχρειάζοντο γιὰ
τὸ ξεκίνημα. Νέοι καὶ ἡλικιωμένοι ἄν-
δρες καὶ παιδιὰ, ἀκόμα καὶ γυναῖκες,
θὰ τὴν ἔκαναν αὐτὴ τὴ δουλειὰ. Κάθε
χωριὸ θὰ μπόλιαζε στὴν περιοχὴ του.
Καὶ θὰ τοῦ δινόταν πρόθυμα ἡ κυριότης
τῶν μπολιασμένων δένδρων ἀκόμη κι
ἐκεῖ πού ἡ περιοχὴ δὲν θὰ ἦταν δική
του. Ἐτσι θ' ἀναπτυσσόταν ἡ ἀμιλλα
καὶ ὁ πόθος πῶς νὰ ξεπεράσῃ τὸ ἓνα
χωριὸ τὸ ἄλλο, θὰ ἐκέντριζε τὸ φιλότι-
μο τῶν ἀνθρώπων, τὸ ρωμέϊκο φιλότι-
μο, πού καλὰ ὠδηγημένο καὶ γυμνα-
σμένο θαυματουργεῖ. Θὰ μπορούσε ἀ-
κόμα καὶ βραβεῖα ἰδιαίτερα νὰ δώσῃ
τὸ Κράτος, σ' αὐτοὺς πού θὰ ἔδειχναν
τὸν περισσότερο ζῆλο. Τίποτε δὲν εἶναι
μέσα σὲ λίγα χρόνια νὰ γέμιζαν οἱ
βουνήσιες πλαγιές καὶ τὰ γυμνά ὑψώ-
ματα, σ' ὅλη τὴν ζώνη τῆς ἐλίας, μὲ δε-
κάδες ἑκατομμύρια καινούργια ἐλαιό-
δενδρα, πού θὰ μπορούσαν νὰ μένουν
καὶ κοινοτικά εἴτε καὶ νὰ μοιραστοῦν
δίκαια σ' ἐκείνους πού τὰ ἐμπόλιασαν,
τὰ πεζούλωσαν καὶ τὰ περιποιήθηκαν.
Δύο σπουδαῖοι σκοποὶ θὰ εἶχαν πραγμα-
τοποιηθῆ μὲ αὐτὴν τὴν ἐργασία. Πρῶτα
πρῶτα θὰ διπλασιαζόταν ὁ ἔθνικὸς
πλοῦτος τῆς ἐλίας καὶ θὰ ἔπαιρναν ἀ-
ξία χιλιάδες ἄγωνα σημερινὰ στρέμμα-
τα καὶ δεύτερο οἱ ἄγονες αὐτὲς πλαγι-
ές, πού κάθε τόσο κατεβάζουν ἄγωνα γῆ
καὶ πλημμυρίζουν καὶ προσχώνουν τὰ
χαμηλότερα ἐδάφη, θὰ εἶχαν δασωθῆ.
Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο πρῶτα θὰ τὰ ὁμορ-
φαίναμε ἀκόμα πιὸ πολὺ τὰ βουνὰ μας
γιατὶ ἡ λιά, ὡς δένδρο εἶναι ἀληθινὸ
ἀσημένιο στολίδι τῆς γῆς καὶ ἡ ὁμορφιά
τῆς μᾶς χρειάζεται, ὄχι μονάχα γιατί
ἐλκύει τοὺς ξένους ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς
τοὺς ἴδιους, γιατί ἡ ὁμορφιά πάντοτε ἐ-
ξευγενίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ δεύτερο
θὰ ἐλαττώναμε πολὺ τοὺς κινδύνους
τῶν πλημμυρῶν καὶ τῶν διαθρώσεων
τῶν βουνῶν μας. Βέβαια χρειάζονται
δουλειὰ καὶ κόποι. Ἀλλὰ κανένα καλὸ
δὲν ἀποκτῶνται χωρὶς κόπο, ἐξὸν ἀπὸ

τὴν πῆττα πού τὴν ἐκαλοῦσε ὁ τεμπέ-
λης νὰ πέσῃ γιὰ νὰ τὴν φάῃ, μὰ πού
κι αὐτὴ ἀπὸ τεμπελιά δὲν ἔπεφτε... Τὸ
ἀντιστάθμισμα ὅμως θὰ ἦταν καταπλη-
κτικὰ μεγάλο. Γιατὶ ὁ καθένας καταλαβαί-
νει τί σημαίνει νὰ τετραπλασιάσῃ ὁ τό-
πος τὸ εἰσόδημά του ἀπὸ τὴν ἐλιά. Για-
τί ἐκεῖ θὰ ἔφτανε τὸ πρᾶγμα σὲ καμμιά
εἰκοσαριά χρόνια. Νὰ τὸ στοχασθῆ μο-
νάχα κανεὶς πῶς θὰ ἐφθάναμε ἀπὸ τὴν
ἐλιά μονάχα νὰ ἔχουμε 12 καὶ 15 χιλι-
άδες ἑκατομμύρια δραχμὲς τὸ χρόνο
τουλάχιστο! Ἀλλὰ καὶ κάποιον ἄλλο
κέρδος θὰ μᾶς ἔδινε ἡ δουλειὰ αὐτὴ,
πού δὲν ἀποτιμᾶται μὲ χρῆμα. Θὰ μᾶς
ἔκανε εὐγενικώτερους, ἡμερώτερους,
καλλίτερους ἀνθρώπους. Ἡ δουλειὰ, κα-
θε δουλειὰ κάμνει τὸν ἄνθρωπο καλλί-
τερο. Ἀλλὰ ὅταν δουλεύῃ κανεὶς τὸ
δένδρο πολιτίζεται πραγματικά, ὁμορ-
φαίνει ἀπ' ἐξῶ καὶ ἀπὸ μέσα τὴ ζωὴ
του. Αὐτὸ τὸ ἤξεραν πολὺ καλὰ οἱ ἀρ-
χαῖοι, ἴσα ἴσα μὲ τὴν ἐλιά, πού ἔλεγαν
πῶς τὴν θρῆκε ἡ Θεὰ Ἀθηνᾶ καὶ ἔμαθε
τὴν καλλιέργειά της στοὺς Ἀθηναίους
καὶ τοὺς ἐξευγένισε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

Στὴν ἐπιστημονικὴ καλλιέργεια καὶ
περιποίηση τῆς ἐλίας, στὸν ἐμβολιασμὸ
τῶν χιλιάδων ἀγριλιῶν καὶ στὸ φύτεμα
νέων ἐλαιόδενδρων, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ
μείνῃ ἀμέτοχο τὸ ἀ γ ρ ο τ ι κ ὸ σ χ ο -
λ ε ἰ ο. Οἱ λειτουργοὶ του, οἱ δασκάλοι
μας, καὶ τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις ἔχουν
— καὶ ὅσοι δὲν τὶς ἔχουν, εὐκόλο νὰ τὶς
ἀποχτήσουν μὲ κάποια μικρὴ προσπά-
θεια — καὶ ὅλη τὴν ἱκανότητά τους θὰ
ἀναπτύξουν. Εἴμασθε θέβαιοι. Γιατὶ ἔ-
χουν βαθειὰ συναίσθηση γιὰ τὴν ἐξω-
σχολικὴ τους δράση. Καὶ τὸ ἔργο τους
θὰ εἶναι διπλά γόνιμο καὶ εὐεργετικὸ.
Εὐεργετικὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀγρότες μας
καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ τους. Θὰ μορφώσουν
πραγματικά τὰ παιδιὰ μὲ τὴ δουλειὰ
μέσα στὴ φύση, θὰ πλουτίσουν τὸ μυα-
λό τους μὲ τὶς ζωντανὲς καὶ χρησιμο-
ποιήσιμες γνώσεις, καὶ θὰ ἐξευγενί-
σουν τὰ συναισθήματά τους. Ἐτσι δι-
καιοὶ θὰ ἀμειφθοῦν μὲ τὴν εὐγνωμοσύ-
νη τῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας.

Σ. Κ.